

สารบัญ

บทนำ

9

ส่วนที่ 1

หนังสือโครงสร้างประชากร และนโยบายอันตราয়ทั้งหลาย

บทที่ 1 วิฤฤฤฤฤฤ

19

บทที่ 2 ความล้มเหลวของภาคเอกชนและภาครัฐ

45

บทที่ 3 ระยะเวลาโครงสร้างประชากร

71

บทที่ 4 กั้บดั้กของนโยบายการเงินแบบฝ่อคลาย
และวงจรรเศรษฐกิจฟองสบู่

89

บทที่ 5 เศรษฐกิจฟุบเฟ่อครั้งใหญ่ที่กำล้งจะมาเยือน

131

ส่วนที่ 2

ภัยพิบัติในด้านการเงิน การค้า ภูมิรัฐศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม

บทที่ 6	สกุลเงินล่มสลาย และความไร้เสถียรภาพทางการเงิน	169
บทที่ 7	จุดจบของโลกาภิวัตน์?	215
บทที่ 8	ภัยคุกคามจากปัญญาประดิษฐ์	249
บทที่ 9	สงครามเย็นครั้งใหม่	281
บทที่ 10	โลกที่อยู่ไม่ได้?	321

ส่วนที่ 3

แล้วพวกเราจะหลีกเลี่ยง ภัยพิบัติเหล่านี้ได้หรือไม่

บทที่ 11	ชะตากรรมอันดำมืด	359
บทที่ 12	ทางออกใน "อุดมคติ"	389
บทส่งท้าย		399
กิตติกรรมประกาศ		407
หมายเหตุ		411
ประวัติผู้เขียน		435

บทนำ

ในแต่ละวันนั้นเราทุกคนต่างเผชิญหน้ากับความเสี​ยงในทุกรูปแบบ บ้างก็อาจจะดูเป็นความเสี่ยงค่อนข้างเล็กน้อย ที่แม้ว่าเราจะทำผิดพลาดไปชีวิตก็ยังดำเนินต่อไปได้ตามปกติ ตัวอย่างเช่น เวลาเราซื้อหุ้นมูลค่า 100 ดอลลาร์สหรัฐ หากเราสามารถยอมรับการสูญเสียเงินต้นไปบางส่วนหรือทั้งหมด นั่นก็ถือเป็นความเสี่ยงที่ยอมรับได้ แต่หากความเสี่ยงนั้นส่งผลให้เกิดภัยหรืออันตรายที่วิกฤติรุนแรงและถาวร เราจะเรียกมันว่าภัยคุกคาม ยกตัวอย่างให้เห็นภาพชัดๆ เช่น การซื้อบ้านพักตากอากาศบนชะง่อนริมหน้าผาเพื่อมองวิวมหาสมุทร สำหรับผมถือเป็นอันตรายต่อการลงทุนและมันอาจจะหมายถึงชีวิตของผมได้เลย เพราะการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ พายุ ตลอดจนการสึกกร่อนของหน้าผานั้นเป็นการยกระดับความเสี่ยงเข้าขั้นภัยคุกคาม ถ้าผมเผลอที่จะคอยดูหน้าผาก่อนหายพังทลายไปเรื่อยๆ จนถึงฐานบ้านโดยไม่ทำอะไร

การตัดสินใจของแต่ละบุคคลนั้นนับว่าเป็นการกำหนดโชคชะตาของตัวเอง แต่หากการตัดสินใจนั้นมีความเกี่ยวข้องกับคนอื่น ๆ หรือเกิด

ความเล็งร่วมกันของสังคม ความซับซ้อนยุ่งยากจะเริ่มมากขึ้น ตัวอย่างหลักๆ ก็จะเป็นการกำหนดนโยบายโดยผู้คุมกฎที่มีอำนาจตัดสินใจในเรื่องต่างๆ เช่น ประเทศของเราควรเข้าร่วมสงครามหรือไม่ รัฐบาลควรให้เงินช่วยเหลืออุตสาหกรรมใดอุตสาหกรรมหนึ่งหรือเปล่า ควรเก็บภาษีคาร์บอนสูงๆ เพื่อช่วยชะลอการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศหรือไม่ การตัดสินใจในเรื่องพวกนี้ ประชาชนทั่วไปแทบจะไม่ได้มีส่วนร่วมเลย แต่ผลลัพธ์มหัศจรรย์ที่ตามมานั้นก็กลับตกอยู่กับพวกเราทุกๆ คน ไม่ต้องดูตัวอย่างที่ไหนไกล วิกฤติการเงินโลก (Global Financial Crisis) ปี 2008 หรือการจัดการโรคระบาดใหญ่ที่มั่วซั่ว อย่างในกรณีของโควิด-19 เราจะเห็นว่าการดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดผลาญเงินในบัญชีที่เงินร่อยหรอ ทำให้เกิดเป็นอันตรายต่อสี่สี่คนที่มีชีวิตชีวาตลอดจนกระทบต่อชีวิตจริงของผู้คนนับล้าน เราจะเห็นว่าการตอบสนองต่อเรื่องส่วนรวมนั้นเป็นเรื่องที่ยากกว่าการตอบสนองต่อเรื่องส่วนบุคคลมาก ก็แค่จะทำให้มีการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมานั้นยังยากเลยตราบเท่าที่ผู้กำหนดนโยบายทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติมีความเห็นในเรื่องต่างๆ ไม่ตรงกันและมักแต่ถกเถียงกันไม่หยุดหย่อน

ในฐานะนักเศรษฐศาสตร์ ผมมีหน้าที่คอยติดตามความเล็งและผลลัพธ์ของเหตุการณ์ต่างๆ ตัวอย่างเช่น เมื่อปี 2006 ผมเห็นราคาบ้านพุ่งทะลุฟ้า สินเชื่อที่อยู่อาศัยอยู่ในระดับสูงจนอันตราย และมีการสร้างบ้านมากเกินไป จนโครงการใหม่ๆ ต้องอ้อนวอนขอให้คนมาช่วยซื้อ ผมจึงออกมาเตือนว่าฟองสบู่ครั้งประวัติศาสตร์กำลังจะแตก ซึ่งจะนำไปสู่ภาวะเศรษฐกิจถดถอยและวิกฤติการเงินโลก การพูดแบบนี้ในที่สาธารณะทำให้ผมไม่มีเพื่อน นักวิจารณ์ต่างพากันเยาะเย้ยผม ละเลยคำเตือนของผม เรียกผมว่า ดร.ดুম* สุดท้ายแล้วเหตุการณ์ก็เป็นไปตามที่ผม

* แปลตรงตัวว่า ดร.หายนะ แต่จะขอทับศัพท์ตลอดหนังสือเล่มนี้ เพราะ ดร.ดุมยังเป็นชื่อของตัวเองในจักรวาลมาร์เวลอีกด้วย

พยากรณ์ไว้ วิกฤติการเงินโลกเกิดขึ้น ราคาบ้านทั่วสหรัฐฯ (และในประเทศอื่นๆ ที่มีฟองสบู่ในภาคอสังหาริมทรัพย์เช่นกัน) ถล่ม ส่งผลสะเทือนไปยังระบบเศรษฐกิจและสถาบันการเงินต่างๆ ทั่วโลก

ความเสี่ยงและภัยคุกคามนั้นแฝงตัวอยู่ในทุกที่ บ้างก็ค่อยๆ คืบคลานเข้ามา ในขณะที่บางเรื่องอาจทำให้เกิดอันตรายร้ายแรงมากกว่าเรื่องอื่นๆ ภัยคุกคามที่จัดว่าเป็นอันตรายมากที่สุดนั้นมักจะค่อยๆ พัฒนา มาอย่างเชื่องช้า จนทำให้ผู้คนละเลยและขาดการตอบสนองร่วมกันอย่างทันท่วงที ในหนังสือเล่มนี้ ผมต้องการสร้างความตระหนักรู้เรื่องภัยคุกคามที่ยิ่งใหญ่ที่สุดที่เราเจอบนโลกใบนี้ ไม่ว่าจะมันจะมาอย่างช้าๆ หรืออย่างรวดเร็วก็ตาม ไม่ว่าจะมันจะโจมตีเราในอนาคตอันใกล้หรือในอนาคตที่ห่างออกไป ผมเรียกภัยคุกคามพวกนี้ว่า “มหันตภัยคุกคาม (megathreats)” ซึ่งนิยามของมันก็คือ ปัญหาร้ายแรงที่สามารถสร้างความเสียหายและความทุกข์ยากอย่างกว้างขวาง โดยไม่สามารถแก้ไขได้โดยเร็วหรือง่ายดาย

ผมไม่ใช้คำว่า มหันตภัยคุกคาม เฉพาะเจาะจงกับสงครามแต่เพียงเท่านั้น แม้ว่าสงครามจะทำให้เกิดความทุกข์ยากแสนสาหัส ดังตัวอย่างที่เราเพิ่งได้เห็นเมื่อไม่นานมานี้จากการที่รัสเซียรุกรานยูเครนอย่างโหดร้าย สงครามเกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มมีประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ หรืออาจจะก่อนหน้านั้นอีก สงครามบางครั้งก็เกิดขึ้นเฉพาะแห่ง บางสงครามเกิดขึ้นทั่วโลก บางสงครามเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว บ้างก็ลากยาวหลายปี แต่สงครามไม่ได้เป็นความท้าทายใหม่ๆ ตัวผมเองก็ไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านการหลีกเลี่ยงสงคราม แม้ผมจะเห็นว่ามหันตภัยคุกคามด้านภูมิรัฐศาสตร์สามารถก่อให้เกิดสงครามระหว่างมหาอำนาจซึ่งจะส่งผลกระทบใหญ่หลวงต่อมนุษยชาติ เศรษฐกิจ และการเงินก็ตาม มหันตภัยคุกคามที่ผมสนใจมากกว่าเป็นเรื่องของเศรษฐกิจในวงกว้าง การเงิน การเมือง ภูมิรัฐศาสตร์ การค้า เทคโนโลยี สุขภาพ และความท้าทายด้านภูมิอากาศ ภัยคุกคามบางอย่าง เช่น ภัยคุกคามด้านภูมิรัฐศาสตร์ อาจนำไปสู่สงครามเย็นอีกครั้ง ตามมาด้วยสงครามร้อนที่มีการปะทุประหาร

กันในปีที่สุด ผมเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาเพราะผมเชื่อว่าพวกเรากำลังเผชิญกับภัยคุกคาม 10 อย่างด้วยกัน ภัยคุกคามแต่ละอย่างล้วนยิ่งใหญ่และเร่งด่วน ซึ่งการจะป้องกันไม่ให้มันมาทำลายพวกเราได้นั้นต้องอาศัยวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและความร่วมมือในการทำทุกอย่างเท่าที่จะทำได้

ผู้คนในปัจจุบันอาจจะเริ่มลืมเรื่องราวของความยากลำบากทางเศรษฐกิจกันไปแล้ว เพราะนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาโลกของเราอยู่ในช่วงแห่งความร่ำรวย ความรุ่งเรือง สันติภาพ และความอุดมสมบูรณ์อันยาวนาน โดยมีการสะดุดหรือชะงักงันเพียงแค่มไม่กี่ครั้งในช่วงเจ็ดสิบห้าปีที่ผ่านมา พวกเรามีความสุขกับสถานการณ์ที่ค่อนข้างมั่นคง ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่เกิดขึ้นบ้างส่วนใหญ่มักกินเวลาไม่นาน นวัตกรรมต่างๆ ทำให้คุณภาพชีวิตของคนเราดีขึ้น เราไม่ได้เห็นสงครามระหว่างมหาอำนาจโดยตรง ประชากรของประเทศส่วนใหญ่ในแต่ละรุ่นต่างก็มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเรื่อยๆ เมื่อเทียบกับรุ่นพ่อแม่หรือรุ่นปู่ตายายของพวกเขา

น่าเสียดายที่ยุคแห่งความเจริญรุ่งเรืองอันยาวนานนี้อาจไม่ได้อยู่กับพวกเราอีกนานเท่าไร เพราะเรากำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่จากยุคสงบสุขกลายเป็นยุคแห่งความวุ่นวาย ความขัดแย้ง และความยุ่งเหยิง พวกเรากำลังเผชิญหน้ากับมหันตภัยคุกคามแบบที่เราไม่เคยเจอมาก่อน และภัยคุกคามทั้งหลายล้วนแล้วแต่มีความเกี่ยวเนื่องกันทั้งสิ้น

แม้พวกเรากำลังอ่อนแออยู่บนหน้าผาในขณะที่พื้นดินข้างใต้กำลังสั่นสะเทือน แต่ถึงกระนั้นพวกเราส่วนใหญ่ยังคงจินตนาการไปว่าอนาคตก็คงจะสวยงามเหมือนกับในอดีต ซึ่งนั่นเป็นความผิดพลาดอย่างมหันต์ เพราะสัญญาณเตือนนั้นชัดเจนแบบโต้แย้งไม่ได้ ความเสี่ยงทางด้านเศรษฐกิจ การเงิน เทคโนโลยี การค้า การเมือง ภูมิรัฐศาสตร์ สุขภาพ และสิ่งแวดล้อมกำลังกลายร่างเป็นสิ่งที่ใหญ่กว่านั้น ยินดีต้อนรับสู่ยุคของมหันตภัยคุกคาม ซึ่งกำลังจะมาเปลี่ยนโลกที่เราคิดว่าเรารู้จักดี

เราต้องเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตอย่างตื่นตัว ความแน่นอนทางด้านเศรษฐกิจและภูมิรัฐศาสตร์ ได้ตั้งแต่เรื่องความมั่นคงของอาชีพการงาน ไปจนถึงเรื่องสิ่งแวดล้อมที่อยู่ยั่งยืน โรคติดต่อเชื้อส่วนใหญ่ถูกพิชิต และสันติภาพระหว่างมหาอำนาจต่างชั่วคราวที่เราเคยละเลยกำลังค่อยๆ เลื่อนหายไป ทศวรรษแห่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความรุ่งเรือง ภายหลังสงครามที่ถูกขัดจังหวะด้วยภาวะเศรษฐกิจฟุบเพื่อและเศรษฐกิจถดถอยเพียงช่วงสั้นๆ กำลังมีโอกาสสูงที่จะเปิดทางให้กับวิกฤติเศรษฐกิจและการเงินที่เราไม่เคยพบเห็นมาก่อนนับตั้งแต่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ วิกฤติเหล่านี้จะยิ่งโชนซ้ำเติมด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การพังทลายของโครงสร้างประชากร นโยบายชาตินิยมที่ลดทอนการค้าและการเคลื่อนย้ายแรงงาน การแข่งขันระดับโลกระหว่างประเทศจีน (พร้อมด้วยพันธมิตรลัทธิแก๊ง เช่น รัสเซีย อิหร่าน และเกาหลีเหนือ) และสหรัฐอเมริกา กับพันธมิตร และการปฏิวัติเทคโนโลยีที่จะมาทดแทนตำแหน่งงานในเวลาอันสั้นอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน

หนังสือเล่มนี้ค่อยๆ สำรวจมหันตภัยคุกคามหลักทั้ง 10 อย่างที่กำลังแผ่อิทธิพลปกคลุมพวกเรา การรวบรวมมันไว้ด้วยกันในที่เดียวทำให้เราเห็นว่าพวกมหันตภัยคุกคามเหล่านี้คาบเกี่ยวและเสริมกันอย่างไรบ้าง ตัวอย่างเช่น การสะสมหนี้และกับดักหนี้, เงินที่ได้มาง่ายๆ และวิกฤติการเงิน, ปัญญาประดิษฐ์และระบบการทำงานอัตโนมัติ, การทวนกระแสโลกาภิวัตน์, การปะทะกันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจ, เงินเพื่อและภาวะเศรษฐกิจฟุบเพื่อ, การล่มสลายของสกุลเงิน, ความเหลื่อมล้ำทางรายได้และประชานิยม, โรคระบาดทั่วโลก และการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ แต่ละอย่างขัดขวางความสามารถในการกล่าวถึงปัญหาอื่น ภัยคุกคามเหล่านี้ถ้าเกิดขึ้นแค่เพียงอย่างเดียวก็นับว่าน่าวิตกมากแล้ว ไม่ต้องคิดเลยว่าถ้าเกิดมหันตภัยคุกคามทั้ง 10 อย่างพร้อมกันนั้นจะเป็นอย่างไร

หลังจากที่เราตรวจสอบภัยคุกคามแต่ละอย่างในแต่ละบทแล้ว ผมจะพิจารณาถึงโอกาสที่พวกเราจะรอดจากมัน คำเตือนถึงการเปิดเผยเนื้อหาสำคัญ : ถ้าเราไม่ได้โชคดีอย่างที่สุด หรือไม่ได้มีการเติบโตของเศรษฐกิจอย่างมากแบบที่ไม่เคยเห็นมาก่อน หรือมีความร่วมมือระดับนานาชาติที่ไม่น่าจะเกิดขึ้นได้ เรื่องราวทั้งหมดน่าจะจบไม่สวย เพราะพวกเราถลำลึกมามากเกินไปแล้ว

พวกเราคือคนเขียนชะตาชีวิตของพวกเราเอง มหันตภัยคุกคามจำนวนมากในหนังสือเล่มนี้เป็นผลมาจากการกระทำที่เราเคยคิดว่าเป็นทางแก้ของปัญหาบางอย่าง เช่น การลดกฎเกณฑ์ทางการเงินที่ผิดพลาด และนโยบายด้านเศรษฐกิจมหภาคที่ผิดแปลกไปจากเดิม อุตสาหกรรมที่ปล่อยคาร์บอน การย้ายฐานการผลิตไปต่างประเทศ การพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ และการที่จีนเสริมสร้างการแข่งขันเพื่อแข่งขันระดับโลก

ในการจะสู้กับมหันตภัยคุกคามที่เรากล่าวถึงพวกนี้ เราต้องเลิกแนวคิดแบบโลกสวยไปก่อน เราไม่สามารถสมมุติว่าการอัตโนมัติหน้าที่บางอย่างจะทำให้เกิดตำแหน่งงานที่ดีขึ้นที่อื่นอย่างที่เคยเป็นมาในอดีต เราไม่สามารถสมมุติได้ว่าการลดอัตราภาษี การค้าเสรี และการลดกฎเกณฑ์ต่างๆ จะช่วยปลดปล่อยพลังทางเศรษฐกิจที่จะเป็นประโยชน์กับทุกคน การอยู่รอดของพวกเราขึ้นกับการจำกัดเสรีภาพส่วนบุคคลเพื่อประโยชน์สาธารณะต่อชาติและต่อโลก ความล้มเหลวของการเติบโตอย่างยั่งยืนและมีส่วนร่วมสามารถผลักเราให้กลับไปอยู่ในยุคหินมืดอีกครั้ง ในระหว่างที่การแก่งแย่งผลประโยชน์ทำให้เกิดความขัดแย้งไม่มีที่สิ้นสุดระหว่างประเทศและระดับโลกจนไม่ได้เป็นประโยชน์กับผู้ใดเลย

ในขณะที่หนังสือเล่มนี้มีมุมมองในระยะกลางต่อมหันตภัยคุกคามที่เป็นอันตรายต่ออนาคตของพวกเราในอีกสองทศวรรษข้างหน้า ภัยคุกคามบางประการได้เริ่มเผยตัวให้เห็นตั้งแต่ปี 2022 แล้ว เช่น การกลับมาของความเสี่ยงต่อภาวะเศรษฐกิจฟุบเพื่อในระบบเศรษฐกิจของประเทศที่พัฒนาแล้ว เนื่องจากเงินเฟ้อเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในขณะที่ความเสี่ยงของภาวะ

เศรษฐกิจตกต่ำเพิ่มขึ้น, ความเปราะบางทางการเงินและความเสี่ยงต่อการผิมนัดชำระหนี้ทั้งในภาคเอกชนและภาครัฐ เนื่องจากธนาคารกลางต้องขึ้นดอกเบี้ยเพื่อต่อสู้กับภาวะเงินเฟ้อ, ตลาดหนี้ทั่วโลกและฟองสบู่ของหลายสินทรัพย์แตก รวมไปถึงคริปโตเคอร์เรนซี ยุคของเงินราคาถูกเริ่มจะย้อนกลับ, การพูดและการทำเรื่องการทวนกระแสโลกาภิวัตน์และการแตกแยกของระบบเศรษฐกิจทั่วโลก, การรุกรานยูเครนของรัสเซียและความเสี่ยงที่ความขัดแย้งนี้จะขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างไม่เป็นไปตามแนวทางปกติ, การลั่นกลองรบถึงการเริ่มพูดเรื่องสงครามเย็นครั้งใหม่ระหว่างสหรัฐ (และพันธมิตรตะวันตก) กับจีน (และพันธมิตรที่เห็นๆ เช่น รัสเซีย อิหร่าน และเกาหลีเหนือ) และความตึงเครียดที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ระหว่างสหรัฐและจีนในเรื่องไต้หวัน, ความแห้งแล้งและคลื่นความร้อนขนาดใหญ่จากอินเดียและปากีสถานไปยังภูมิภาคแอฟริกาทางตอนใต้สะฮาราและทางตะวันตกของสหรัฐ อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่รุนแรงขึ้น, การชะลอตัวของการเติบโตของจีนและโอกาสเกิดภาวะหยุดเติบโตแบบชะงักงันหรือ hard landing จากนโยบายโควิดเป็นศูนย์ที่ผิดพลาด, โรคระบาดทั่วโลกที่ยังควบคุมไม่ได้ในหลายประเทศที่ยากจนจนน่าจะทำให้เกิดการกลายพันธุ์เป็นสายพันธุ์ใหม่ไม่สิ้นสุด, ความเสี่ยงของการเกิดความไม่ปลอดภัยทางพลังงาน ความหิวโหย และความอดอยากจากราคาอาหารพลังงาน และสินค้าโภคภัณฑ์ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งหมดนี้เป็นความเสี่ยงสำหรับปัญหาที่แยกว่าและอันตรายกว่านี้ คือมหันตภัยคุกคามในอีกทศวรรษข้างหน้า จริงๆ แล้วในช่วงฤดูใบไม้ผลิของปี 2022 คริสตาลีนา กอร์เกียว หัวหน้าของกองทุนการเงินระหว่างประเทศที่เป็นสายระมัดระวังมาโดยตลอด และผู้ร่วมงานอีกสองคนออกมาเตือนว่า ระบบเศรษฐกิจโลกนั้นหมิ่นเหม่ต่อ “การทดสอบที่น่าจะครั้งใหญ่ที่สุดนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา” และ “เรากำลังเผชิญกับการบรรจบกันของหายนะ”¹

ผมก็อยากมองโอกาสในอนาคตของพวกเราไปในทางบวกนะ
อยากให้เห็นหุ่นขึ้น ผลประกอบการเติบโต รายได้และการจ้างงานเพิ่มขึ้น
ประเทศต่างๆ เจริญรุ่งเรืองเพราะสันติภาพและประชาธิปไตยกระจาย
ไปทั่วโลก การเติบโตอย่างยั่งยืนและมีส่วนร่วมอุบัติขึ้น และการตกลง
กันระดับโลกที่สร้างกฎเกณฑ์ที่ยุติธรรมและเป็นที่ยอมรับของทุกคน
ผมหวังว่าผมจะทำนายแบบนั้น แต่ผมทำไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงกำลังมา
ไม่ว่าคุณชอบมันหรือไม่ก็ตาม มหันตภัยคุกคามที่เรากำลังเผชิญ
จะเปลี่ยนแปลงหน้าตาของโลกเรา ถ้าคุณอยากจะรอด จงอย่ารับมือ
กับมันโดยไม่มีการเตรียมพร้อม

ส่วนที่ 1

หนี้ โครงสร้างประชากร และนโยบายอันตราย ทั้งหลาย

DEBT, DEMOGRAPHICS,
AND DANGEROUS POLICIES

วิกฤติโคตรหนัก

The Mother of All Debt Crises

ตลอดสี่ทศวรรษที่ผ่านมา ผมได้พบเจอ ได้ศึกษา และลงมือแก้ไขวิกฤตินี้หลายครั้ง ทั้งในฐานะนักวิชาการและบางครั้งในฐานะผู้กำหนดนโยบายของรัฐบาลสหรัฐ บางวิกฤตินั้นจำกัดอยู่เฉพาะภูมิภาคเดียว แต่หลายวิกฤติส่งผลกระทบไปทั่วโลก บางวิกฤติที่ทั้งบาดแผลไว้เพียงเล็กน้อย แต่หลายวิกฤติทำลายภาคเศรษฐกิจจนยับเยิน ส่งผลกระทบต่อผู้คนนับล้าน ไม่ควรมีใครมั่นใจว่าจะสามารถจัดการกับเรื่องราวซับซ้อนดังเช่นการบริหารนโยบายเศรษฐกิจได้อย่างถูกต้องทั้งหมด แต่อย่างน้อยผมก็เคยผ่านเรื่องต่างๆ มากมายพอที่จะบอกว่า “ประสบการณ์นั้นเป็นครูที่ไม่ได้เรื่องเลย” เราคือด้านทำผิดซ้ำๆ นโยบายการเงินแบบผ่อนคลายเป็นครั้งแล้วครั้งเล่า กระตุ้นให้ฟองสบู่ฟองตัวและแตกออก ตัวละครโรด รันเนอร์ ของลูนิย์ ทุนส์ ยังเอาตัวรอดจากการรุมกลืนระเบิดในท่อของขบวนการได้ตลอดเลย แล้วทำไมเราจะทำบ้างไม่ได้ ไม่ว่าเรื่องทั้งหมดจะซ่อนมาแบบระเบิดในหีบห่อมิดชิดหรือเป็นเพราะธรรมชาติของมนุษย์ที่มักทำผิดแบบเดิมๆ ก็ตามที่ วิกฤตินี้

ที่เลวร้ายที่สุดในชีวิตของผมกำลังอยู่ตรงหน้าแล้ว รวากับว่าเราได้ลิ้มรสชาติที่ผ่านเข้าไปเสียสิ้น

ประเทศหนึ่งที่น่าจะมีประสบการณ์ในเรื่องวิกฤตินี้มากกว่าใครก็คือ อาร์เจนตินา ในปี 2020 รัฐบาลอาร์เจนตินาผิมนัดชำระหนี้เป็นครั้งที่ 4 นับตั้งแต่ปี 1980 เป็นต้นมา โดยจัดว่าเป็นครั้งที่ 9 แล้วในประวัติศาสตร์ของประเทศ ในเดือนสิงหาคมปี 2020 กระทรวงการคลังของอาร์เจนตินา ประกาศว่าได้บรรลุข้อตกลงกับบรรดาเจ้าหนี้ผู้เห็น้อยล้ำ โดยตกลงที่จะยืดอายุหนี้ออกไปและหันดอกเบี้ยยจ่ายลงเพียงแค่มีกี่ชั่วโมงก่อนประเทศที่ขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ 3 ของอเมริกาได้เกือบจะหยุดการเจรจา อยู่แล้ว

การนี้ได้จุดประกายความหวังให้กับประเทศทั้งหลายที่ปรารถนาจะรอดพ้นจากภัยพิบัติทางเศรษฐกิจ ประธานาธิบดีอัลเบร์โต เฟร์นันเดซ แห่งอาร์เจนตินา กล่าวไว้ ณ ตอนนั้นว่า “ขอพวกเราจงอย่าได้กลับเข้าสู่เขาวงกต [แห่งการเป็นหนี้] แบบนี้อีกเลย” พร้อมให้คำมั่นว่าหนี้สินของอาร์เจนตินาจะลดลงครึ่งหนึ่งภายในทศวรรษหน้า ท่านประธานาธิบดียังส่งสัญญาณอีกว่า รัฐบาลพร้อมจะทำทุกวิถีทางเพื่อให้เศรษฐกิจซึ่งถูกปัญหาต่างๆ รุมเร้ายังคงอยู่รอดได้ต่อไป อีกทั้งยังกล่าวขอบคุณผู้ว่าการแต่ละภูมิภาคและสมาชิกรัฐสภาที่ยืนเคียงข้างเขา และยังขอขอบคุณสมเด็จพระสันตะปาปาฟรานซิส พร้อมกับผู้นำของเม็กซิโก เยอรมนี ฝรั่งเศส สเปน และอิตาลีอีกด้วย หนังสือพิมพ์ไฟแนนเชียล ไทมส์ ยังได้รายงานคำพูดของประธานาธิบดีอีกว่า “แนวทางเหล่านี้ไม่มีอะไรง่าย แต่มีอยู่สิ่งหนึ่งที่ชาวอาร์เจนตินานั้นเชี่ยวชาญ นั่นคือ การรู้จักลุกขึ้นยืนอีกครั้งหลังจากที่ล้มลงไป”¹

นี่ช่างเป็นคำพูดอันหนักแน่นซึ่งผู้นำการเมืองชอบใช้ในช่วงเวลาแห่งความทุกข์ยาก แต่อาร์เจนตินาและโลกของเรายังคงห่างไกลกับการผ่านพ้นวิกฤตินี้ อาร์เจนตินาต้องตรากตรำทำงานเพื่อชดใช้หนี้สาธารณะขนาดเกือบ 300,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งมีมูลค่าพอๆ กับผลผลิตทางเศรษฐกิจ

ของประเทศตลอดทั้งปี 2020 เลยทีเดียว เงินเพื่อยังคงยืมซ้ำเติมให้ปัญหาหนักขึ้นไปอีก โดยเฉพาะในช่วงวิกฤติโควิด-19 และภายหลังจากนั้นที่อัตราเงินเฟ้อคาดการณ์ประจำปี 2022 อยู่ในระดับสูงกว่า 50 เปอร์เซ็นต์

ที่น่าสนใจคือโลกของเราตกอยู่ในสภาพเดียวกับอาร์เจนตินามากขึ้นทุกวันนี้ หนี้สาธารณะโดยรัฐบาลรวมกับหนี้ภาคเอกชนของบริษัท สถาบันการเงิน และครัวเรือน ล้วนพุ่งทะยานชนิดที่ควบคุมไม่ได้มาตั้งแต่ก่อนงบประมาณมหาศาลเพื่อแก้ไขสถานการณ์วิกฤติโควิด-19 จะออกมาอยู่แล้ว ในสหรัฐอเมริกา งบประมาณช่วยเหลือวิกฤติโควิด-19 ขนาด 1.9 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐผ่านสภาในปี 2021 ซึ่งเมื่อรวมกับงบกระตุ้นเศรษฐกิจอีกสองครั้งในสมัยประธานาธิบดีทรัมป์ ทำให้ยอดหนี้สาธารณะของสหรัฐเพิ่มขึ้นอีก 4.5 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐนับตั้งแต่ปี 2019 เป็นต้นมา ซึ่งนั่น “นับว่าเป็นความพยายามรักษาเสถียรภาพของเศรษฐกิจมหภาคที่กล้าหาญที่สุดในประวัติศาสตร์สหรัฐ” ตามที่ลอว์เรนซ์ ซัมเมอร์ส อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของสหรัฐ ได้เตือนไว้ในบทความความคิดเห็นพิเศษของหนังสือพิมพ์เดอะ วอชิงตัน โพสต์ เมื่อต้นปี 2021 เขายังแสดงความหวัง (ซึ่งต่อมาก็เป็นจริงตามนั้น) อีกด้วยว่า การกระตุ้นเศรษฐกิจอย่างใหญ่หลวงจะทำให้เศรษฐกิจร้อนแรงเกินไปจนเกิดภาวะเงินเฟ้อสูง² ต่อมารัฐบาลไบเดนมีแผนจะผ่านงบประมาณขนาด 3 ถึง 4 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐเพื่อลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานของประเทศและเป็นรายจ่ายด้านสวัสดิการสังคม โดยเงินที่ใช้ส่วนหนึ่งจะมาจากการขึ้นภาษี โชคดีที่งบประมาณก้อนใหญ่นี้ผ่านออกมาได้จริงแค่เพียงบางส่วนเท่านั้น

นโยบายช่วยเหลือวิกฤติโควิด-19 ทำให้วินัยการก่อหนี้ของทุกภาคส่วนหย่อนยานลง ไม่ว่ากลุ่มการเมืองใดจะขึ้นครองอำนาจก็ตาม ยุโรปยังแทบไม่รอด เดอะ นิวยอร์ก ไทมส์ รายงานไว้เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ปี 2021 ว่า “หนี้สิน [ของยุโรป] กำลังทะยานสูงขึ้นสู่ระดับที่เราไม่เคยเห็นมาก่อน นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา”³ ในประเทศแถบยุโรปจำนวนมาก

หนี้สินนั้นเพิ่มขึ้นเร็วกว่าอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างชัดเจน

จากข้อมูลของสถาบันการเงินระหว่างประเทศ (Institute of International Finance) พบว่าหนี้สินของทั้งโลก (ทั้งหนี้สาธารณะและหนี้ภาคเอกชน) อยู่ที่ระดับสูงกว่า 350 เพอร์เซ็นต์ของผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) ภายในสิ้นปี 2021 อัตราการเพิ่มของหนี้นั้นเป็นไปอย่างรวดเร็วมานานนับทศวรรษ (เพิ่มขึ้นจาก 220 เพอร์เซ็นต์ของ GDP ในปี 1999) และยิ่งพุ่งกระชูดหลังวิกฤติโควิด-19 เราไม่เคยเห็นหนี้ในระดับที่สูงเท่านี้มาก่อนเลย ทั้งในระบบเศรษฐกิจพัฒนาแล้วหรือในประเทศตลาดเกิดใหม่ก็ตาม แม้ว่าระดับหนี้สินของสหรัฐในปัจจุบันนั้นจะใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยของระดับหนี้สินทั่วโลก แต่อัตราส่วนหนี้สาธารณะและหนี้ภาคเอกชนต่อ GDP นั้นสูงกว่าระดับหนี้ที่สูงที่สุดในช่วงยุคเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ (The Great Depression) ไปแล้ว และยิ่งสูงกว่าระดับหนี้สินที่เกิดขึ้นหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 มากกว่าสองเท่า (ช่วงก่อนที่สหรัฐจะเข้าสู่ระยะเวลาแห่งการเติบโตอย่างแข็งแกร่ง)

แนวโน้มหนี้ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ทำให้สถาบันการเงินระหว่างประเทศ (ซึ่งมีหน้าที่คอยติดตามสถานการณ์หนี้สินของโลก) ต้องออกมาเตือนอย่างขวานผ่าซากว่า “หากหนี้สินของโลกยังคงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ด้วยอัตราเฉลี่ยในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา จากการคำนวณคร่าวๆ ของเราเชื่อว่าหนี้สินทั้งโลกอาจเพิ่มสูงกว่า 360 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐภายในปี 2030 หรือมากกว่าระดับหนี้สินในปัจจุบันถึง 85 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ”⁵ ซึ่งนั่นจะทำให้อัตราส่วนหนี้สินทั้งโลกบวมขึ้นมากกว่าสี่เท่าของผลผลิตที่ทั้งโลกทำได้ และหนี้ในระดับนั้นจะเป็นตัวถ่วงของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพราะค่าใช้จ่ายในการชำระหนี้อันมากมายมหาศาล

โลกที่นำอยู่และมีภาวะอันเหมาะสมต่อการพัฒนานั้นควรมีระดับหนี้ที่ไม่สูงเกินไป เพื่อที่ประเทศต่างๆ จะสามารถชำระหนี้ได้โดยไม่กระทบต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากนัก ประเทศที่มีระดับหนี้ที่เหมาะสม

จะสามารถก่อหนี้เพิ่มได้ในวงเศรษฐกิจถดถอย (เพื่อกระตุ้นการเติบโต และหยุดยั้งการชะลอตัวของเศรษฐกิจ) และใช้หนี้คืนในช่วงที่เศรษฐกิจฟื้นตัว รัฐบาลที่มีระดับหนี้สูงเกินไปจะไม่มีทางใช้หนี้คืนได้ทั้งหมด ซึ่งถ้าเกิดวิกฤติหนี้ขึ้นมาแล้วละก็ ประเทศนั้น ภูมิภาคนั้น หรือทั้งโลกอาจพบกับภาวะเศรษฐกิจถดถอยอย่างรุนแรงจนทำให้การเติบโตของเศรษฐกิจม้วนตัวลงได้เลย และเมื่อถึงกำหนดชำระหนี้ รัฐบาลจึงไม่มีทางเลือกอื่นอีกแล้วนอกจากวิธีการที่รุนแรง เช่น การลดค่าเงินหรือการตัดมาตรการให้ความช่วยเหลือทางสังคมแก่ประชาชน ซึ่งมักจะก่อให้เกิดผลลัพธ์ไม่พึงประสงค์ตามมา เช่น ตลาดหุ้นถล่ม เมตจการประชานิยม หรือแม้กระทั่งการแอบขายซีปนาวุธและเทคโนโลยีนิวเคลียร์ให้กับคนทุจริต ผู้เสนอราคาให้สูงสุด⁶

“เราไม่เคยเห็นการเพิ่มของหนี้สินโลกด้วยอัตราเร็วแบบนี้มาก่อนนับตั้งแต่ปี 2016 เป็นต้นมา” ข้อความดังกล่าวมาจากรายงานของสถาบันการเงินระหว่างประเทศเมื่อเดือนพฤศจิกายนปี 2020 ในหัวข้อ “More Debt, More Trouble (หนี้เพิ่ม ปัญหาเพิ่ม)” หรือพูดโดยสรุปก็คือ อย่างไรก็ตามเสียวิกฤตินี้ก็จะต้องมาถึงในสักวันหนึ่งอยู่แล้ว โรคระบาดเป็นเพียงตัวเร่งให้เร็วขึ้นเท่านั้น⁷

แม้ว่าสัดส่วนหนี้ของระบบเศรษฐกิจพัฒนาแล้วโดยเฉลี่ยจะสูงกว่าก็จริง แต่เศรษฐกิจของประเทศตลาดเกิดใหม่นั้นเกิดปัญหาได้เร็วกว่ามากจริงๆ แล้วอาร์เจนตินาไม่ได้มีหนี้สินมากมายเลยเมื่อเทียบกับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ หนี้ภาคเอกชนนั้นอยู่ที่ประมาณหนึ่งในสามของ GDP เท่านั้น ซึ่งนับว่าเป็นระดับที่เหมาะสม แต่หนี้ในสกุลเงินต่างประเทศต่างหากที่ทำให้อาร์เจนตินาประสบกับปัญหาการชำระคืนเงินกู้ ก่อนหน้านี้ อาร์เจนตินาทำการตรึงค่าเงินเปโซไว้กับสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐ เมื่อเศรษฐกิจอาร์เจนตินาตกต่ำในปี 2001 ในขณะที่เศรษฐกิจสหรัฐยังคงแข็งแกร่งอยู่ สกุลเงินอาร์เจนตินาจึงพังพินาศ และนั่นทำให้อาร์เจนตินาไม่มีปัญหาชำระหนี้ต่างประเทศ ในวิกฤติหนี้ครั้งใหม่ที่กำลังก่อตัวนี้

เราพบว่าอัตราส่วนหนี้สินต่อ GDP ของประเทศพัฒนาแล้วอยู่ในระดับสูงถึง 420 เปอร์เซ็นต์และยังเพิ่มขึ้นไม่หยุด คลื่นสึนามิที่ถาโถมเข้ามานี้ แม้แต่จีนก็คงหนีไม่พ้น เพราะการเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านการกู้ยืมนั้น ทำให้สัดส่วนหนี้สินของจีนอยู่ในระดับสูงลิ่วราวกับเทือกเขาหิมาลัยถึง 330 เปอร์เซ็นต์ของ GDP

จริงอยู่ที่เราผ่านพ้นฟองสบู่การเงินและการเคลื่อนที่ทางเศรษฐกิจมาได้นานหลายทศวรรษและหลายศตวรรษ ตัวผมเองนั้นเคยเผชิญกับวิกฤตินี้มาแล้วหลายครั้งตลอดช่วงเวลาที่สิบปีที่ผ่านมาดังที่ได้เล่ามาแล้ว ซึ่งทุกครั้งแต่ละประเทศหรือภูมิภาคที่ประสบกับวิกฤติจะค่อยๆ ฟื้นตัวจนดีขึ้นในท้ายที่สุด แต่ท่านผู้อ่านที่คิดว่าวิกฤติผ่านมาแล้วเดี๋ยวก็ผ่านไปอย่างมากก็ทิ้งไว้เพียงรอยแผลเป็นเล็กน้อยนั้น น่าจะคิดผิดในครั้งนี้นี้แล้วละครับ เพราะทุกวันนี้เราอยู่ในดินแดนใหม่ที่ยังไม่เคยมีใครไปถึง สถานการณ์ในตอนนี้เป็นอวสานได้ของทั้งโลกเริ่มเติบโตในอัตราที่ช้าลง แต่ละประเทศบริษัท ธนาคาร และครัวเรือน ต่างมีหนี้สินเกินกว่าความสามารถที่จะชำระคืนได้ หนี้ที่เคยไม่เป็นปัญหาเพราะอัตราดอกเบี้ยเป็นศูนย์หรือติดลบ จะไม่ยั่งยืนอีกต่อไป เนื่องจากธนาคารกลางของแต่ละประเทศจำเป็นต้องขึ้นอัตราดอกเบี้ยนโยบายอย่างรวดเร็วเพื่อต่อสู้กับภาวะเงินเฟ้อ ในรอบนี้เราถึงจุดที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตของทั้งเจ้าหน้าที่และลูกหนี้ไปตลอดกาล ไม่ว่าจะเป็นอย่างนี้ สาธารณะหรือหนี้ภาคเอกชน ไม่ว่าจะเป็นอย่างนี้ที่ก่อขึ้นอย่างระมัดระวังหรือสุรุ่ยสุร่ายก็ตาม วิกฤติโคตรหนี้กำลังย่างกรายเข้ามาไม่ภายในทศวรรษนี้ก็ทศวรรษหน้า

สถานการณ์น่าอึดอัดดังเช่นทุกวันนี้ชวนให้นึกถึงเหตุการณ์ในอดีต ย้อนกลับไปเมื่อฤดูใบไม้ผลิของปี 2006 ภาคอสั่งหาของสหรัฐเพื่อพิสูจน์คดีบ้านขายดีเป็นเทน้ำเทท่า ใครก็ตามขอเพียงแค่มองดูก็ยังสามารถกู้เงินซื้อบ้านได้แล้ว ไม่ต้องสนใจเลยว่าสินทรัพย์หรือรายได้จะเพียงพอ

ต่อการผ่อนชำระหนี้หรือไม่ ผู้คนซื้อบ้านเพียงเพราะหวังที่จะขายต่อให้ได้ ในราคาที่สูงขึ้น และนำเงินนั้นมาปลดหนี้สินอันหนักหน่วงได้ ในสายตาของผม เหตุการณ์นี้คือฟองสบู่ และผมก็ได้กล่าวยืนยันแนวคิดนี้ออกไป

ผมเข้าร่วมการประชุมเกี่ยวกับการแปลงสินเชื่อบ้านให้กลายเป็นหลักทรัพย์ (mortgage securitization) ที่ลาสเวกัสในปีนั้น มันเห็นชัดอยู่แล้วว่าสินเชื่อบ้านที่ปล่อยคุณภาพหรือซับไพรม์นั้นเป็นอันตรายและคนส่วนใหญ่จะล่าช้ากันขนาดไหน งานวิจัยของผมแสดงให้เห็นว่าหนี้สินดอกเบี้ยต่ำและข้อกำหนดด้านสินเชื่อที่หย่อนยานเป็นตัวช่วยเติมเชื้อไฟให้กับฟองสบู่อสังหาริมทรัพย์ หลังจบการประชุม ผมเช่ารถขับไปเที่ยวอุทยานแห่งชาติหุบเขามรณะ (Death Valley) อันมีภูมิประเทศคล้ายพื้นผิวดวงจันทร์และอยู่ต่ำกว่าระดับน้ำทะเล ที่ซึ่งนักชุดทองจำนวนมากเอาชีวิตรอดมาทิ้งไว้ท่ามกลางอากาศร้อนแผดเผาในฤดูร้อนขณะหุดหาโลหะมีค่าแวววาว ในระหว่างทางนั้นผมได้พบกับหุบเขามรณะผีมือมนุษย์ซึ่งทำให้ผมยิ่งกังวลเรื่องหนี้ขึ้นไปอีก

ถนนจากลาสเวกัสตัดผ่านชุมชนเกิดใหม่ บ้านใหม่หลังแล้วหลังเล่า ล้วนว่างเปล่า ไม่มีสิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ในนั้นเลย ไม่มีแม้แต่แสงไฟ ไม่มีรถยนต์ ไม่มีครอบครัว “ชุมชน” นี้สร้างขึ้นกับสุสานแทนที่จะเป็นเมืองที่มีชีวิตชีวาตามที่บริษัทพัฒนาอสังหาริมทรัพย์วาดฝันเอาไว้ ความโลภทำให้เกิดฟองสบู่ที่ปล่อยอสังหาริมทรัพย์ขึ้นมา ด้วยแรงจูงใจแบบเดียวกันกับภาพยนตร์คลาสสิกเรื่อง *Greed* ของฟอน สโตรไฮม์ ที่ทำให้ตัวละครสองคนต้องมาห้าหน้าจนตายกันไปข้างหนึ่งท่ามกลางทะเลทรายในหุบเขามรณะแห่งนี้

แม้หลักฐานที่ทั้งเจ้าหน้าที่และลูกหนี้ต่างก็ตกอยู่ในความเสี่ยงของฟองสบู่อสังหาริมทรัพย์จะชัดเจนขนาดนี้ แต่บรรดา “ผู้เชี่ยวชาญ” ต่างพากันเพิกเฉยต่อความกลัวดังกล่าว หลายเดือนต่อมา ผมค้นกลองใบเดิมด้วยการขึ้นกล่าวในปาฐกถาหลักสำหรับบรรดานักเศรษฐศาสตร์ในงานที่จัดขึ้นโดยกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF)

ราคาน้ำมันที่สูงขึ้นและราคาบ้านที่เริ่มมีแนวโน้มอ่อนตัวนั้นทำให้ภาพของสถานการณ์ชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ แต่ไม่ได้มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปมากมายนัก ถึงกระนั้นผมก็ยังออกมาเตือนอยู่ดีว่าวิกฤติการเงินขนาดใหญ่กำลังซ่อนตัวอยู่ภายใต้ฟองสบู่สังหาริมทรัพย์ มันจะจบลงด้วยการผิมนัดชำระสินเชื่อบ้าน นำมาซึ่งความเสียหายร้ายแรงต่อบรรดาเจ้าหนี้และนักลงทุนที่แห่แหนกันมาซื้อหลักทรัพย์ที่หนุนหลังโดยสินเชื่อที่อยู่อาศัย ความเสี่ยงสูง ในตอนนั้นผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ต่างเชื่อมั่นในการจัดอันดับความน่าเชื่อถือของพันธบัตรที่อยู่ในระดับสูงสุด ซึ่งจัดอันดับโดยบรรดาสถาบันจัดอันดับความน่าเชื่อถือที่เต็มไปด้วยผลประโยชน์ทับซ้อน นอกจากนี้ ผมยังทำนายถึงความเสียหายมูลค่าหลายแสนล้านดอลลาร์สหรัฐที่จะเกิดขึ้นกับบรรดากองทุนเฮดจ์ฟันด์ ธนาคารเพื่อการลงทุน ธนาคารพาณิชย์ สถาบันการเงินสำคัญต่างๆ และเจ้าของบ้านที่กำลังตกตะลึง

ผมลงจากเวทีที่ท่ามกลางเสียงปรบมือเปาะเปาะ ผู้ดำเนินรายการปล่อยมุก “สงสัยพวกเราคงต้องจัดเครื่องดื่มแรงๆ กันสักหน่อยล่ะ” และนั่นทำให้ผู้ฟังที่ไม่เชื่อผมพากันหัวเราะ ผู้บรรยายต่อจากผมกล่าวว่าการทำนายของผมผิดพลาดเพราะไม่ได้ใช้โมเดลทางคณิตศาสตร์ และยังบอกอีกว่าการวิเคราะห์ของผมเป็นเพียงกลางสังหรณ์ของกองแข่งตลอดกาลคนหนึ่งเท่านั้น

ผมกล่าวถึงความกังวลของผมอีกครั้งในเดือนกุมภาพันธ์ปี 2007 ระหว่างการอภิปรายกลุ่มถึงแนวโน้มเศรษฐกิจในการประชุมประจำปีของสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) ที่เมืองดาวอส ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ กระแสของฝ่ายที่ไม่เชื่อผมยังแรงอยู่ ประธานธนาคารกลางสหรัฐ (เฟด) เบน เบทอร์นั้นยก กล่าวว่า การที่ราคาบ้านจะลดลงนั้นคงเสียไม่ได้ แต่เขาปฏิเสธความเป็นไปได้ของผลลัพธ์ร้ายแรงที่อาจเกิดตามมา เขาไม่เชื่อว่าวิกฤติการเงินจะเกิดขึ้น และยังไม่เชื่อว่าเกิดภัยคุกคามต่อระบบธนาคาร ด้วยความเคารพ ผมไม่เห็นด้วย และขอเตือนว่าเราควรจะ

ต้องเตรียมรับมือกับเส้นทางขรุขระข้างหน้าและวิกฤติการเงินที่ไม่เฉพาะแค่ในสหรัฐเท่านั้น แต่จะเกิดขึ้นกับทั้งโลก ผมเชื่อว่าผมเปลี่ยนใจบางคนได้อยู่นะ จากงานนี้ทำให้บรรดานักวิจารณ์พร้อมใจกันขนานนามผมว่า ดร.ดรัม ซึ่งเป็นฉายาที่ไม่ได้สนใจความเชื่อพื้นฐานอันแน่วแน่ของผมต่อระบบทุนนิยมก้าวหน้าและรอด้าน ที่ต้องมาจากการตัดสินใจที่เหมาะสม นโยบายที่ดี และมีจริยธรรมเลยแม้แต่น้อย

สิ่งที่ผมได้รับจากงานนี้ช่วยยืนยันว่าแม้แต่เหล่าปรมาจารย์ที่ดาวอสยังอาจมองไม่เห็นปัญหาจนกระทั่งทุกอย่างสายเกินแก้ สาเหตุเป็นเพราะนี่คืออคติพื้นฐานในกระบวนการคิดของมนุษย์ ไม่มีใครอยากจินตนาการถึงสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุดหรอก โดยธรรมชาติแล้วพวกเราเป็นคนมองโลกในแง่ดีกัน ส่วนตัวแล้วผมเห็นว่ากระแสแนวคิดที่ดาวอสในแต่ละปีเป็นสัญญาณบอกถึงเหตุการณ์ตรงกันข้ามที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ ถ้าทุกคนที่ดาวอสเชื่อว่าอะไรสักอย่างกำลังจะเกิดขึ้น แม้ว่าสิ่งนั้นจะดีหรือไม่ก็ตาม ส่วนใหญ่แล้วจะไม่เป็นไปตามนั้น

บรรดาชนชั้นนำของโลกมักจะคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกัน ในงานเดิม ผมได้มีโอกาสแสดงความเห็นตรงข้ามกับเสียงส่วนใหญ่อีกครั้ง การนำเสนอครั้งที่สองของผมที่ดาวอสได้เจาะลึกถึงความเสี่ยงในอนาคตของสหภาพการเงินยุโรป ผู้ร่วมอภิปรายกับผมอันประกอบด้วยฌอง โคลด تريเชต์ ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารกลางยุโรปในขณะนั้น และจูเลียโอ เตรมอนติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของอิตาลี ต่างพากันแสดงความมั่นใจในเสถียรภาพของสหภาพการเงิน แต่จากการวิเคราะห์ของผมแล้วทุกอย่างไม่ได้สดใสขนาดนั้น ผมเน้นย้ำถึงอันตรายจากหนี้ระดับสูงและการสูญเสียความสามารถในการแข่งขันของบางประเทศในสหภาพการเงินซึ่งจะเป็นหนามยอกอกให้กับยุโรปได้

ผมเตือนว่า ถ้าการเติบโตในระดับต่ำพร้อมกับการขาดดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดในระดับสูงยังคงเกิดขึ้นต่อไปเรื่อยๆ อิตาลี กรีซ สเปน และโปรตุเกส จะต้องประสบกับวิกฤติหนี้ก่อนถึงปลายทศวรรษ ชัดเจนว่า

คำพูดของผมทำให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของอิตาลีหงุดหงิดถึงแม้ว่าตอนแนะนำตัว ผู้ดำเนินรายการจะกล่าวว่าผมเป็นคนให้มุมมองจากทางฝั่งสหรัฐก็ตาม แต่ผมก็คอยย้ำกับผู้ฟังว่าผมเองนั้นเกิดในตุรกีและโตที่มิลาโน ทั้งยังแย้งกับท่านรัฐมนตรีว่าประเทศบุญธรรมของผมกำลังตกอยู่ในความเสี่ยงที่เศรษฐกิจจะล่มสลาย ก่อนที่ผมจะพูดจบ ท่านรัฐมนตรีจู่โจมถึงกับตะโกนขึ้นมาว่า “ไอ้โรบีนี่ แกกลับตุรกีไปซะ!” หนังสือพิมพ์ต่างพากันเรียกเหตุการณ์พิวส์ชาตินี้ว่า “เตรมอนติตะปะแตก”

สามปีต่อมา ประเทศกรีซล้มละลายและกลุ่มประเทศ PIIGS ที่เหลือ (โปรตุเกส อิตาลี ไอร์แลนด์ กรีซ และสเปน) ล้วนประสบวิกฤติการเงินขั้นรุนแรง ต้องใช้เวลาอีกสองปีกว่าที่ประเทศกรีซจะยอมรัดเข็มขัดเพื่อลดการขาดดุล ณ จุดนั้น กรีซปรับโครงสร้างหนี้เพื่อลดปริมาณหนี้สาธารณะแลกกับเงินช่วยเหลือขนาด 200,000 ล้านดอลลาร์จากคณะกรรมการยุโรป ธนาคารกลางยุโรป และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ หรือที่เรียกกันว่ากลุ่มทรอยก้า (Troika)

กรีซรอดวิกฤติมาได้อย่างเฉียดฉิว แต่นี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นเท่านั้น อิตาลีมีหนี้สาธารณะมากกว่ากรีซถึงสิบเท่า ทำให้อยู่ในสถานะใหญ่เกินกว่าที่จะล้ม แล้วก็ใหญ่เกินกว่าที่จะช่วยเหลือได้ ยูโรโซนนั้นอาจจะขาดกรีซไปสักประเทศได้อยู่ แต่ถ้าขาดอิตาลีซึ่งมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ 3 ในยุโรปแล้ว ความฝันที่ยูโรโซนจะประสบความสำเร็จนั้นย่อมพังทลายลงไปแน่นอน

ก่อนหน้าในปี 2007-2008 วิกฤติการเงินครั้งใหญ่ (The Great Financial Crisis) ปะทุขึ้นในสหรัฐ โดยครั้งนี้เกิดจากหนี้การบริโภคอันสุรุ่ยสุร่าย เจ้าของบ้านผิวดำระดับนี้ ธนาคารแตกตื่นและล้ม ตลาดหุ้นถล่ม สินทรัพย์อันตรายหายไ้ เจ้าหนี้สะดุด บริษัทปิดตัวลง และตำแหน่งงานหดหาย บรรดาเจ้าหน้าที่กระทรวงการคลังและผู้บริหารธุรกิจธนาคารต่างพากันกดดันให้ธนาคารกลางต้องลงมือทำอะไรสักอย่างเพื่อห้ามเลือดที่กำลังไหลไม่หยุด

ไม่มีใครอยากเห็นความเจ็บปวดและล่มสลายแบบนี้ แม้แต่ตัวผมเองก็ไม่ได้อยากให้สิ่งที่ทำนายไว้เป็นจริง นักเศรษฐศาสตร์ที่เชิญผมไปพูดในงานของ IMF กล่าวว่า เมื่อปี 2006 ผมดูเหมือนคนบ้า แต่หลังจากนั้นอีกสองปี เมื่อราคาบ้านในสหรัฐถึงพสุธาและเหล่าผู้ให้สินเชื่อบ้านเดือดร้อน ผมก็เปลี่ยนสถานะกลายเป็นศาสตราจารย์ไปเสียอย่างนั้น

หลังจากที่กลียุคผ่านพ้นไป คุณคงคิดว่าเราน่าจะหาทางแก้ไขเส้นทางที่ผิดพลาดของเราได้แล้วใช่ไหม แต่หนี้สินนั้นมันช่างยั่วยวนเหลือเกิน...

ประเทศ บริษัท และครัวเรือนต่างยืมเงินมาเพื่อลงทุนหรือเพื่อใช้จ่ายการลงทุนในฝั่งภาครัฐหรือภาคเอกชนนั้นเป็นการใช้จ่ายสำหรับสิ่งที่ยั่งยืนยาวต่อไปในอนาคตข้างหน้า ประเทศใช้หนี้สาธารณะในการลงทุนสร้างท่าเรือ ถนน สะพาน และโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ ในภาคเอกชน บริษัทลงทุนซื้อเครื่องจักร ซอฟต์แวร์ และคอมพิวเตอร์เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการให้ได้มากขึ้นกว่าเดิม ครัวเรือนกู้ยืมเพื่อลงทุนกับที่อยู่อาศัยหรือการศึกษา การกู้ยืมเพื่อการลงทุนนั้นเป็นสิ่งที่ดีตรงเท่าที่ผลตอบแทนจากการลงทุนนั้นสูงกว่าต้นทุนทางการเงิน ในทางตรงกันข้าม การกู้ยืมเพื่อการใช้จ่ายนั้นเป็นการก่อหนี้เพื่อนำมาโปะให้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายหรือการขาดดุล แทนที่เงินส่วนนี้ควรจะต้องมาจากรายได้จากการดำเนินงาน

ประสบการณ์สอนกฎเหล็กให้กับลูกหนี้ผู้ระมัดระวังทั้งภาครัฐและภาคเอกชนไว้ว่า จงกู้เงินมาเพื่อลงทุน อย่ากู้เงินมาเพื่อใช้จ่าย โดยหลักการแล้ว การกู้เงินมาเพื่อใช้จ่ายนั้นมีความเสี่ยงมากกว่าการกู้เงินมาเพื่อลงทุน ถ้าหนี้ก้อนนั้นเป็นไปเพื่อใช้ในการจ่ายเงินเดือน เพื่อชดเชยการขาดดุลงบประมาณ เพื่อจ่ายซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย หรือเพื่อการท่องเที่ยวแล้ว ลูกหนี้รายนั้นก็คงอยู่ในวิถีสันไม่มั่นคงและซบเซาที่จะนำไปสู่การล้มละลายในที่สุด

การก่อหนี้มาเพื่อซื้อสินทรัพย์ที่ราคาสูงเกินความเป็นจริงนั้นก็เป็
ความเสี่ยงด้วยเช่นกัน ไม่มีอะไรกระตุ้นฟองสบู่ได้ดีเท่ากับหนี้สินดอกเบี้ย
ต่ำที่ถูกเติมเข้ามาในตลาดอีกแล้ว ลองดูตัวอย่างนี้นะครับ สมมุติว่ามี
ลูกหนี้ใจร้อนรายหนึ่งต้องการลงทุนโครงการขยายใยแก้วนำแสงในช่วงที่ราคา
พุ่งขึ้นสูงด้วยงบประมาณนับพันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในสถานการณ์
ดังกล่าวเจ้าหน้าที่รัฐมักจะโน้มน้าวตัวเองว่ากำลังใช้จ่ายเพื่ออนาคตอยู่นะ
แต่การลงทุนเกินตัวเช่นนี้อาจเป็นอันตรายต่อบริษัทหรือหน่วยงานจนถึง
ขนาดที่ทำให้ธุรกิจล้มได้เลย เพราะรายได้คาดการณ์ในอนาคตมักจะไม่
เพียงพอต่อการชำระหนี้ การลงทุนในสินทรัพย์ราคาแพงด้วยวิธี Leverage
และหนี้สินดอกเบี้ยต่ำทำให้เกิดฟองสบู่ของสินทรัพย์นั้น ซึ่งจะนำมาสู่การ
ล่มสลายในที่สุด เพราะอย่างที่เราู้กันว่าหลังจากนั้นแล้ว โครงการใยแก้ว
นำแสงก็มีต้นทุนถูกลงมาก

มีการบันทึกรูปแบบของการเร่งตัวและการหดตัวเอาไว้เป็นอย่างดี
ตั้งแต่ปี 1841 ในเอกสารชื่อ “Extraordinary Popular Delusions and the
Madness of Crowds (ความเพ้อฝันอันวิปริตและความบ้าคลั่งของมหาชน)”
โดยนักเขียนชาวสกอตชื่อชาร์ลส์ แมคเคย์ ซึ่งกล่าวถึงแนวโน้มที่คนชอบ
ไล่ตามหากำไรอย่างรวดเร็ว ย้อนกลับไปได้ตั้งแต่ยุคคลังหัวทิวลิปที่มีราคา
สูงพอๆ กับบ้านหนึ่งหลังในฮอลแลนด์ช่วงศตวรรษที่ 17

วิกฤติหนี้และวิกฤติการเงินนั้นไม่ได้เกิดขึ้นกับกลุ่มประเทศตลาด
เกิดใหม่อันแปราะบางแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ประวัติศาสตร์การเงิน
ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มาแสดงให้เห็นว่าวิกฤติการเงินและเศรษฐกิจก็เกิด
กับประเทศพัฒนาแล้วได้เช่นกัน เมื่อการตัดสินใจที่ผิดพลาดกวาดล้าง
บรรดานักลงทุน หนี้ก็เป็นตัวเร่งเหมือนกับยาเสพติด

เราต่างลงมือทำสิ่งต่างๆ ด้วยความตั้งใจที่ดี อย่างเมื่อตอนที่รัฐบาล
นิคสันตัดสินใจยกเลิกการผูกติดค่าเงินดอลลาร์สหรัฐฯกับราคาทองคำ
ในปี 1971 เพื่อให้ค่าเงินดอลลาร์สหรัฐฯเปลี่ยนแปลงขึ้นลงตามความต้องการ